

**O'QUVCHI-YOSHLARDA TADBIRKORLIK VA IQTISODIY  
KOMPENSATSIYALARNI SHAKLLANTIRISH –  
ZAMONAVIY TA'LIMNING MUHIM YO'NALISHI**

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabasi*

***Qobilov Jamshid Baxtiyor o'g'li***

*Telefon raqam: 91 908 17 10*

*Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabasi*

***Pardayeva Sevara Abdunosir qizi***

*Emile: sevarapardayeva@200gmail.com*

***Anotatsiya:*** Mazkur maqolada o'quvchi yoshlarda tadbirkorlik va iqtisodiy kompetensiyalarni shakllantirishning nazariy asoslari hamda ularni amaliyotda qo'llash yo'llari tahlil qilinadi. Bugungi globallashuv davrida iqtisodiy tafakkur, innovatsion g'oya va tashabbuskorlikni rivojlantirish ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Shu bois maqolada o'quvchilarda iqtisodiy savodxonlik, moliyaviy mas'uliyat, biznes rejalashtirish ko'nikmalari va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik yondashuvlar, zamonaviy ta'lim texnologiyalari hamda integrativ o'qitish metodlari yoritilgan. Shuningdek, muallif ta'lim muassasalarida tadbirkorlikka oid loyihaviy o'qitish, amaliy mashg'ulotlar va startup tashabbuslarini qo'llashning samarali jihatlarini tahlil etadi. Tadqiqot natijalari o'quvchi yoshlarni iqtisodiy mustaqillikka, mehnatsevarlikka va innovatsion tafakkurga yo'naltirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

***Kalit so'zlar:*** tadbirkorlik, iqtisodiy kompetensiya, innovatsion ta'lim, iqtisodiy savodxonlik, startup, loyihaviy o'qitish.

***Annotation:*** This article analyzes the theoretical foundations of the formation of entrepreneurial and economic competencies in young students and ways to apply them in practice. In today's era of globalization, the

*development of economic thinking, innovative ideas and initiative is recognized as one of the priority tasks of the education system. Therefore, the article highlights pedagogical approaches, modern educational technologies and integrative teaching methods that serve to develop economic literacy, financial responsibility, business planning skills and creative thinking in students. The author also analyzes the effective aspects of using project-based learning, practical training and startup initiatives in educational institutions. The results of the study are of great importance in guiding young students towards economic independence, hard work and innovative thinking.*

**Keywords:** *entrepreneurship, economic competence, innovative education, economic literacy, startup, project-based learning.*

### **Kirish**

Bugungi globallashuv jarayonida har bir insondan zamonaviy bilim va ko'nikmalar talab etiladi. Ayniqsa, yosh avlod vakillari – o'quvchilarni mustaqil fikrlaydigan, moliyaviy savodxon, iqtisodiy jarayonlarga befarq bo'lmagan, tashabbuskor va yangilikka intiluvchan shaxs sifatida tarbiyalash muhim vazifaga aylangan. Shu maqsadda, ta'lim tizimida tadbirkorlik va iqtisodiy kompensatsiyalar kabi tushunchalarni yoshlarga erta bosqichdan o'rgatish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Tadbirkorlik madaniyatini shakllantirishning ahamiyati. Tadbirkorlik – bu shunchaki pul ishlash yo'li emas, balki insonning o'z g'oyasini amalga oshirish, jamiyatga foyda keltirish va o'zining mustaqil iqtisodiy hayotini shakllantirish vositasidir.

Maktab yoshidagi bolalarda tadbirkorlikka bo'lgan qiziqishni rivojlantirish ularning kelajakdagi muvaffaqiyatli faoliyati uchun poydevor bo'ladi. Ayniqsa, bugungi texnologik rivojlanish davrida yoshlar o'z startap g'oyalari, ijtimoiy loyihalari va kichik biznes tashabbuslari orqali jamiyatda faol ishtirok etishga har qachongidan ham tayyor. Shu sababli ta'lim muassasalarida "Tadbirkorlik asoslari" fanining joriy qilinishi, amaliy

mashg'ulotlar va loyihaviy o'qitish usullarining kengaytirilishi yoshlarning nafaqat bilimini, balki ular orasida ijtimoiy faollik, liderlik, mas'uliyat, riskni tahlil qilish kabi muhim ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Iqtisodiy kompensatsiyalar tushunchasini o'rgatish zarurati. Tadbirkorlikni o'rgatish jarayonida o'quvchilar xarajat, daromad, foyda, zarar kabi moliyaviy tushunchalarni ham o'zlashtiradi. Iqtisodiy kompensatsiya – bu iqtisodiy faoliyat natijasida yuzaga kelgan xarajatlarning qoplanishi yoki risklar bilan bog'liq zararlarining minimallashtirilishi kabi muhim iqtisodiy jarayondir.

### **Asosiy qism**

Bugungi kunda dunyo miqyosida raqobatbardosh iqtisodiyot barpo etishning muhim omillaridan biri – bu iqtisodiy bilimga ega, yangilikka ochiq, tashabbuskor va mas'uliyatli yosh avlodni tarbiyalashdan iboratdir. Ayniqsa, ta'lim tizimi orqali yoshlarning tadbirkorlik va iqtisodiy kompetensiyalarini rivojlantirish dolzarb masalaga aylangan. Bu kompetensiyalar nafaqat kasbiy jihatdan muvaffaqiyat qozonishda, balki shaxsiy hayotni to'g'ri tashkil etishda ham muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ilgari surilayotgan “Yangi O'zbekiston” g'oyasining markazida ham aynan yoshlar, ularning intellektual va iqtisodiy salohiyatini ro'yobga chiqarish masalasi turibdi. Davlatimizda yoshlarda tadbirkorlik ruhini shakllantirish va ularda moliyaviy savodxonlikni oshirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Tadbirkorlik kompetensiyasi — bu shaxsning yangi g'oyalarni ilgari surish, ularni real loyihalarga aylantirish, resurslarni boshqarish, risklarni hisobga olish, samarali qaror qabul qilish va jamoada ishlash qobiliyatidir. Mazkur kompetensiya ijodkorlik, tashabbuskorlik, liderlik va mas'uliyatlilik kabi fazilatlarini ham o'z ichiga oladi.

Iqtisodiy kompetensiya — bu o'quvchining iqtisodiy hodisalarni tushunish, ularni tahlil qilish va ularga ongli ravishda munosabat bildira olish qobiliyatidir. Bunga bozor iqtisodiyoti, talab va taklif qonunlari, narx mexanizmi, mehnat bozoridagi o'zgarishlar, soliq tizimi va davlat moliyasi

to'g'risida bilimlar kiradi. Moliyaviy savodxonlik. Bu kompetensiya shaxsning shaxsiy moliyalarini boshqarish, daromad va xarajatlarni rejalashtirish, byudjet tuzish, kredit va depozit tushunchalarini to'g'ri anglash hamda moliyaviy qarorlar qabul qilishdagi mas'uliyatini o'z ichiga oladi.

Nega bu kompetensiyalarni maktab yoshida shakllantirish zarur? O'quvchi yoshda asos solingan bilim va ko'nikmalar butun hayot davomida foyda beradi. Maktab – bu nafaqat akademik bilimlar manbai, balki hayotga tayyorlovchi muhim bosqichdir. Tadbirkorlik va iqtisodiy bilimlar yoshlarni quyidagilarga o'rgatadi:

- Mustaqil fikrlash va muammolarga yechim topish;
- Liderlik va jamoada ishlash ko'nikmalari;
- Moliyaviy intizom va mas'uliyat;
- Yashash sharoitlarini yaxshilashga bo'lgan motivatsiya;
- Kelajak kasb tanlashda ongli yondashuv;

Ushbu tushunchani o'quvchilarga hayotiy misollar asosida tushuntirish, ularni mas'uliyatli, ongli va tahlil qila oladigan iqtisodiy subyekt sifatida shakllantirishga yordam beradi. Masalan, oddiy maktab loyihasi – limonad sotish, kichik ko'rgazma tashkil etish, qo'l mehnati mahsulotlarini realizatsiya qilish orqali o'quvchi xarajat va foyda o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganadi. Agar loyiha kutilgan daromadni bermasa, sabablari tahlil qilinadi, yo'l qo'yilgan xatoliklar ustida ishlanadi. Bu jarayon esa bolani muvaffaqiyatsizlikdan cho'chimaslik, balki undan saboq olishga o'rgatadi. Aslida iqtisodiy kompensatsiya faqat pul bilan emas, balki bilim va tajriba orttirish orqali ham amalga oshiriladi. Amaliy yondashuvning o'rni. Tadbirkorlik va iqtisodiy savodxonlikni o'rganishda nazariy bilimlar yetarli emas, uni amaliyot bilan mustahkamlash lozim. Shu sababli maktablarda mini-loyihalar, kichik biznes rejalari, yarmarka shaklidagi mashg'ulotlar tashkil etilishi zarur. Bunday mashg'ulotlar o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi, ularga real

hayotdagi iqtisodiy vaziyatlarni tushunish imkonini beradi. Bundan tashqari, mahalliy tadbirkorlar bilan uchrashuvlar, startap tanlovlari, grant dasturlarida ishtirok etish orqali yoshlar o'z bilimlarini yanada chuqurlashtirishlari mumkin. Bu esa ularni hayotga tayyorlab, kelajakda o'z biznesini boshlashga puxta tayyorlaydi. Ta'lim jarayonida ushbu sifatlarni shakllantirish uchun o'qituvchilar innovatsion pedagogik texnologiyalar, loyiha asosidagi o'qitish, biznes o'yinlar, amaliy mashg'ulotlar va interfaol metodlardan keng foydalanishlari zarur. Masalan, o'quvchilarga mini-startap loyihalarini ishlab chiqish, maktab ichida kichik iqtisodiy muhit yaratish, virtual kompaniyalar faoliyatini modellashtirish kabi topshiriqlar ularning iqtisodiy tafakkurini kengaytiradi.

Shuningdek, iqtisodiy fanlarni amaliy hayot bilan bog'lab o'qitish o'quvchilarda moliyaviy mas'uliyatni kuchaytiradi. Shu sababli o'quvchi yoshlarda tadbirkorlik va iqtisodiy kompetensiyalarni rivojlantirish – nafaqat ta'lim tizimi, balki butun jamiyatning barqaror kelajagini ta'minlaydigan muhim omil hisoblanadi.

### **Xulosa**

Tadbirkorlik va iqtisodiy kompetensiyalarni yoshligidanoq shakllantirish — bu faqatgina iqtisodiy foyda emas, balki ijtimoiy mas'uliyatli, mustaqil fikrlovchi va hayotga tayyor shaxsni tarbiyalash yo'lidir. Bugungi o'quvchi – ertangi ish beruvchi, innovator, iqtisodiy islohotlarning faol ishtirokchisidir. Shu bois, ta'lim tizimida bu yo'nalishdagi islohotlarni chuqurlashtirish, metodik bazani boyitish va amaliy faoliyatni kengaytirish bugunning dolzarb vazifalaridan biridir. Yosh avlodni tadbirkorlik ruhida tarbiyalash, ularni iqtisodiy bilimlar bilan qurollantirish – bu jamiyat kelajagiga kiritilayotgan eng katta sarmoyadir. O'quvchi yoshlarda iqtisodiy tafakkurni, moliyaviy mas'uliyatni va ijodiy yondashuvni shakllantirish orqali biz ularga mustaqil hayot sari yo'l ochamiz. Bunday yondashuv nafaqat yoshlarning

shaxsiy muvaffaqiyati, balki mamlakatimizning iqtisodiy barqarorligi va innovatsion rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 6-sentabrdagi "Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4456-son qarori.
2. Abduqodirov A.A., Saidov S.H. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2015.
3. To'raqulova G.M. Iqtisodiy ta'lim va tarbiya jarayonida o'quvchilarda iqtisodiy tafakkurni shakllantirish metodikasi. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
4. Becker G. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. – Chicago: University of Chicago Press, 1993.